№ 137 Հինգշաբթի Դեկտեմբերի 3 **1887** Հինգշաբթի Դեկտեմբերի 3 № 137

ՏԱՍՆ ԵՒ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ։
Առանձին համարները 7 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԵԿՈՂ 1888 ԹՒԻՆ

„ՄՇԱԿ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Կը հրատարակվի Թիֆլիսում, նոյն դիրքով և նոյն պրօգրամայով։ Մենք կը ստանանք սեփական ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլի է, վեց ամսվանը 6 րուբլի։

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարօնսկայա և Բազարնայա փողոցների անկիւնում, Թամամշեվի տանը։)

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція газеты «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից. Tiflis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Առաջիկայ տարվայ «ՄՇԱԿԻ» պրօգրամը նոյնը կը լինի, այսինքն I. Առաջնորդող յօդուածներ. II. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ընդհանուր յօդուածներ (հասարակական, դատաստանական, տնտեսական և այլն) թղթակցութիւններ, լուրեր. III. Կառավարչական կարգադրութիւններ. IV. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր. V. ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. VI. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ և ԲՈՐՍԱ. VII. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Ֆելիետօններ, ճանապարհորդութիւններ, ազգագրական, ուսումնական յօդուածներ, վէպեր և այլն. VIII. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

Յայտարարութիւններ ընդունվում են ամեն լեզուներով։ Վճարը՝ բառին 2 կոպէկ։ Տասն անգամից աւելի տպվող յայտարարութեան համար նշանաւոր զիջում կը լինի։

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

կարելի է թէ ոչ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Շռայլութեան հարցը. Նամակ Արդուինից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Եւրոպական մամուլը և Սադի-Կարնօ. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ԲՈՐՍԱ. — ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ՖԵԼԻԵՏՕՆ. Վրացի Դօն-Կիխոտ.

ԿԱՐԵԼԻ Է ԹԷ ՈՉ

—

Այժմ, երբ տարին վերջանում է, նորից սկսում են մեզ ամեն տեղից դիմել, թէ բերանացի և թէ նամակներով, հարցնելով արդեօք „Մշակը“ դառնալո՞ւ է եկող 1888 թւին ամենօրեայ լրագիր, թէ ոչ։

Այդ հարցին մենք շատ անգամ պատասխանած ենք և կրկին կը պատասխանենք, որ „Մշակը“ կարող է դառնալ ամենօրեայ միմիայն այն ժամանակ, երբ կունենայ 1500 վճարող բաժանորդներ։

Վճարող ենք ասում և շեշտում ենք դարձեալ այդ բառի վրա, ինչպէս և շեշտեցինք վճարող բառի վրա երկու տարի առաջ, երբ „Մշակը“ նորից սկսեց հրատարակվել, որովհետև մեզանում լրագրի բաժանորդների ընդհանուր թիւը չէ համապատասխանում լրագրի եկամուտին։ Երբ հայոց լրագիրը ունի 1200 բաժանորդ, հաստատապէս կարելի է ասել որ այդ թւից 200 հոգի չեն վճարում։ Ուրեմն եթէ հայոց լրագիրը կունենայ 1500 բաժանորդ, բայց այդ թւից մօտ 300 հոգի բաժանորդներ իրանց բաժանորդագինը ապառիկ կը թողնեն,—դրանից ի՞նչ օգուտ։ Ուրեմն ամենօրեայ լրագիրը հրատարակելու համար պէտք է անպատճառ 1500 վճարող բաժանորդ ունենալ։

Բայց ինչպէս հասնել այդ դրութեանը։ Միայն ժամանակը և ընթերցասիրութեան հետզհետէ աւելացող պահանջը կարող է ստեղծել հայերի մէջ մի ամենօրեայ թերթ հաստատ հիմքերի վրա, իսկ արուեստական միջոցներով ամենօրեայ թերթ ոչ մի տեղ, ուրեմն և մեզանում ստեղծել չէ կարելի։ Մենք կրկնում ենք. կամ հայոց հասարակութիւնը պէտք է մի հիմնական դրամագլուխ տայ մի հայոց ամենօրեայ թերթ ստեղծելու համար, կամ ընթերցասիրութեան պահանջը մեր ժողովրդի մէջ պէտք է հետզհետէ այնքան զարգանայ, որ անհրաժեշտ պահանջ զգացվի հայոց լեզուով ամենօրեայ թերթ ունենալու։

Բայց ի՞նչից կերևայ թէ այդ պահանջը հետզհետէ զարգանում է և ժամանակը հասել է մեզ համար մի ամենօրեայ թերթ ունենալու, կամ „Մշակը“ ամենօրեայ դարձնելու։

Այդ կիմացվի նրանից, որ շաբաթը երեք անգամ հրատարակվող „Մշակի“ բաժանորդների թիւը ամեն տարի զգալի կերպով կաւելանայ։

Ուրեմն „Մշակը“ ամենօրեայ դարձնելը հասարակութիւնից է կախված։

Երբ որ հայոց հասարակութիւնը, հայոց ժողովուրդը կըմբռնի „Մշակի“ ուղղութիւնը, և նրա ու այլ թերթերի ուղղութեան մէջ յայտնի տարբերութիւնը, երբ հասարակութիւնը մտաւորապէս ու բարոյապէս այդ աստիճան կը հասունանայ, —այն ժամանակ նա „Մշակին“ կը տայ այնքան բաժանորդներ, որ այդ թերթը կարողանայ ամենօրեայ դառնալ։

Ահա միակ հնարաւոր պատասխան մեզ ուղղված բազմաթիւ հարցմունքներին։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՇՌԱՅԼՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

—

«Մշակ» լրագրի 116 համարում իմ զետեղած յօդուածիս մէջ ես ցոյց էի տուել մարդկութեան այժմեան նեղ և աննախանձելի վիճակը իր ապրուստի մէջ, որին աւելի էլ դժուարացնում են շռայլութիւնները և վերջումը եկել էի այն եզրակացութեան, որ եթէ ուզում ենք երջանիկ և անհոգ կեանք ունենալ, հարկաւոր է մեզ պարզ և հասարակ ապրուստը մեր մէջ մտցնել. իսկ սրանում ուրիշներին բարի օրինակ լինելու համար առաջին քայլն անելը տուել էի հարուստներին, որոնց գերի է միջին դասակարգը և որը բարոյական ոյժ չունենալով և մի և նոյն ժամանակ հարուստների շրջանում ընդունված լինելով, չէ կարողանում նրանց նստել վերկենալուն հակառակ ապրելու։ Պ. Ս. Թ. նոյն լրագրի 126 համարում իր յօդուածի մէջ ասում է, թէ այդ բանը չէ կարելի սպասել հարուստներից, այլ միայն ինտելիգենցիայից։ Ես բոլորովին համաձայն եմ, որ ինտելիգենցիան է կարող միայն առաջ բերել կեանքի մի այդպիսի կարեւոր յեղափոխութիւն, որովհետև ծւմ մտքով կարող է անցկենալ, որ մարդկութեան օգտի մասից կարելի է բարի բան սպասել։ Բայց հարցը սրանումն է, թէ արդեօք ո՞ր դասակարգի ինտելիգենցիային է պատկանում առաջնակարգ դերը խաղալու սրանում։ Ես պիտի դարձեալ ասեմ հարուստ դասակարգի ինտելիգենցիային. որովհետև հարուստն է, որ իր շռայլութեամբ ստեղծել է մարդկութեան համար այդ թշուառ վիճակը, նա է այսօր ղեկավարում հասարակական կեանքը և նա կարող է միայն հեշտութեամբ ազատել մարդկութիւնը այդ վիճակից։ Ով ականատես է «Շալլի» կոչված խաղին, նա կարող է վստահ ասել, որ այդ խաղի մէջ երևում է մեր կեանքի իսկ պատկերը։ Մի տափարակի վրա կը տեսնես տասնեակ մարդիկ, ձեռք ձեռքի տուած, զինու և զուռնայի ազդեցութեան տակ, բոլորաձև պտոյտ տալով պար են գալիս։ Առաջնորդը ճիպոտը ձեռին ղեկավարում է խաղը, ինչ որ նա անէ, միւսները պիտի հետևեն նրա օրինակին. թէ որ ղեկավարը իր շապիկն էլ հանեց, միւսներն էլ պիտի անշուշտ հանեն. վայ է, թէ որ մինը դանդաղ շարժվեց կամ կամակորութեամբ իր շապիկը չուզեց հանել, այն ժամանակ ճիպոտի սաստիկ հարուածները ստիպում են նրան հնազանդելու իր առաջնորդին։ Մարդկային կեանքի եալլին սկսված է, նա անում է այսօր իր հրէշաւոր քայլերը. այդ խաղի մէջ մտած է հարուստների հետ և միջին դասակարգը, բայց ճիպոտը հարուստների ձեռքին է։ Վայ է, թէ որ մինը միջին դասակարգից, որ ընդունված է իրանց շրջանում, նրանց յարմար չէ հագնվում կամ իր բնակարանը նրանց ճաշակին չէ յարմարեցնում, այն ժամանակ կամ ծաղրում են նրան, կամ իրանց յարաբերութիւնները նրանից կտրում և մինչև անգամ արժան էլ չեն համարում նրան այցելելու։

Ուստի վերջինս ինքնասիրութիւնից ստիպված աշխատում է յետ չը մնալ իր հարուստ բարեկամների շրջանից. նա մսխում է իր վերջին կոպէկը իրան և իր բնակարանը զարդարելու, որ համարձակ կարող լինի ոտ կոխել այդ շրջանի մէջ։ Հանդէսներում ծվ է մտածում, որ այդ թանգագին մօդայով կարած հագուստը զաւակների դաստիարակութեան փողով կամ թէ պարտքով է պատրաստած։ Ասենք թէ միջին դասակարգից մի ինտելիգենտ լաւ ըմբռնելով պարզ և հասարակ ապրուստի նշանակութիւնը, միշտ յօրդորում է իր կնոջ հասարակ հագնվել, բնակարանը մաքուր, բայց յիմար զարդարանքից ա-

ՖԵԼԻԵՏՕՆ

ՎՐԱՑԻ ԴՕՆ-ԿԻԽՕՏ

—

Վերջին օրերս եւրօպական կեանքում ամենից շատ աղմուկ են հանել երկու նշանաւոր իրողութիւններ,—Գրեվիի հրաժարականը Ֆրանսիական հանրապետութեան նախագահի պաշտօնից և Աբդար Ցովհաննիսեանի հրաժարվելը... առևտրական դասակարգից։

Երկու իրողութիւններն էլ աշխարհին զարմանք պատճառեցին, բայց մանաւանդ վերջինը։

Եթէ չասեմ ամբողջ աշխարհը, գոնէ մեր Թիֆլիսի ամբողջ աշխարհը խօսում էր «Արձագանքի» յօդուածների մասին և գլուխ էր կոտրում.... «Այդ ի՞նչ պէտք է նշանակի» հարցնում էին ամենքը միմեանց հանդիպելով։

***

«Մշակը» պատասխանեց «Արձագանքին» ասելով, որ իրաւ մեր վաճառականները մեծ պակասութիւններ ունեն, բայց նրանց չէ կարելի «Ազգի կատաղի թշնամիներ» անուանել, քանի որ կան մեր մէջ մի քանի ուրիշ դասակարգերի ներկայացուցիչներ, որոնց աւելի մեծ իրաւունքով կարելի է յատկացնել ազգի թշնամի անունը։ Եթէ մեր վաճառականները ունեն պակասութիւններ, ասում էր «Մշակը», նրանք ունեն և այնպիսի արժանաւորութիւններ, որ չունեն ուրիշ դասակարգերը։ Նախ մեր վաճառականների մեծ մասը ընտանիքում հայերէն են խօսում, իսկ մեր միւս դասակարգերը այդ չեն անում, երկրորդ՝ մեր վաճառականները դարերի ընթացքում ահագին գումարներ են նուիրում ու կտակում ազգին՝ նրա դպրոցներին ու եկեղեցուն, իսկ մեր միւս դասակարգերում շատ հազիւ կը հանդիպէք այդ տեսակ նուիրատուութիւնների ու կտակների.... Ո՞վքեր են նուիրել փողեր, կալուածներ Ներսիսեան դպրոցին,—վաճառականներ. ո՞վքեր են նուիրել դարերի ընթացքում այլ և այլ գումարներ Էջմիածնին,—վաճառականներ. ո՞վքեր են եղել Մուրադեան, Րաֆայէլեան դպրոցների հիմնողները,—հայ վաճառականներ։

Բայց այդ բաւական չէ. ինչ որ դարերի ընթացքում մեր վաճառականները նուիրել, զոհել են,—այդ բոլորը դիզվելուց յետոյ՝ քիչ քիչ կողոպտվում է մեր ազգի բոլորովին ուրիշ դասակարգերի ձեռքով....

Ո՞վ է ազգի կատաղի թշնամին....

***

Բայց եթէ «Արձագանքի» յօդուածները մի աննկարագրելի զարմանք պատճառեցին ամենքին, աւելի էլ մեծ զարմանք պատճառեց ամենքին մի վրացի պարոն Խօնէլիի յօդուածը տեղական ռուսաց «Новое Обозрѣніе» լրագրի բանասիրականում։

Ցանկարծ կարդում եմ մի յօդուած «Армянскіе Мальбруки» վերնագրով, որի մէջ վրացի յօդուածագիրը, մեղադրելով «Մշակի» և «Արձագանքի» խմբագիրներին, թէ նրանք յարձակվում են իրանց ազգակիցների պակասութիւնների վրա, հանդէս է գալիս որպէս հայերի պաշտպան ընդդէմ.... ծւմ էք կարծում.... ընդդէմ հայոց մամուլի խմբագիրների....

Ա՛յ քեզ օյին....

Եթէ պ. Խօնէլի անուանում է «Մշակի» և «Արձագանքի» խմբագիրներին «Հայոց Մալբրուկներ», ինքն պ. Խօնէլի (ծվ է պ. Խօնէլի), աւելի էլ մեծ իրաւունքով կարող էր կրել «Վրացի Դօն-Կիխոտ» անունը։

Ախար ծվ է լսել այդ տեսակ բան.... Վրացի պուբլիցիստը հանդէս է դուրս գալիս հայերին պաշտպանելու, ընդդէմ հայոց մամուլի, ընդդէմ հայ խմբագիրների յարձակումների....

Փառք քեզ Աստուած.... Այս օրին էլ արժանացրիր մեզ....

***

Բայց հանաքը դէնը կէնայ, ինչպէս ասում է թիֆլիսեցին, և խօսենք փոքր ի շատէ ծանր կերպով, որքան որ հնար է մի ֆելիետօնիստի համար ծանր կերպով խօսել։

Ո՞ւր էիք, պ. Խօնէլի, տասն և հինգ տարվայ ընթացքում, մինչև որ «Մշակը» հրատարակվում էր, և 1872 թւի առաջին համարից սկսած՝ խիստ քննադատական, մտրակող, ռմբակոծող ուղղութեամբ անընդհատաբար մատնացոյց էր անում հայերի պակասութիւնների վրա, համոզված լինելով որ միայն այն ազգը, այն ժողովուրդը, այն հասարակութիւնը ընդունակ կը լինի ճշմարիտ առաջադիմութեան, որը բարոյապէս այնքան ուժեղ է՝ որ կարողանում է դիմանալ իր պակասութիւնների անխնայ մտրակելուն....

Իսկ «Արձագանքը» նոր է սկսել հետևել նոյն ուղղութեանը, բայց.... չափ ու սահմանը անց է կացրել, անուանելով մի ամբողջ դասակարգ, այն էլ անարդար կերպով, ազգի կատաղի թշնամի։

Խեղճ պ. Խօնէլի, նա այնքան միամիտ է, որ դեռ ևս չէ հասկանում՝ որ անխնայ յարձակվել մի ժողովրդի, մի ազգի պակասութիւնների վրա, չէ նշանակում նրան ոչնչացնել, նրան չեղած համարել, հերքել նրա գոյութիւնը,—այլ նշանակում է արթնացնել նրան բարոյապէս, աւելի էլ ուժեղ կերպով մղել նրան դէպի առաջադիմութեան հաստատ ճանապարհը։

***

Պ. Խօնէլիին, այդ վրացի Դօն-Կիխոտին, երևի ծանօթ է մի ազգութիւն, որ իր ճշմարիտ հանճարեղ յատկութիւններով, իր զարմանալի ընդունակութիւններով հանդերձ, ատելի է ամբողջ աշ-

գատ պահել, սրա հակառակ կինը ունի իր բարեկամների մէջ տասնեակ քարոզիչներ, որոնք ոգևորված և բերանաբաց գովաբանում են մօդան, բնակարանի զարդարանքը և խնջոյքների փառահեղութիւնները, միւս կողմից ծաղրում են այն անձին, որ հին մօդայով առանց ամօթի յանդգնութիւն է ունեցել հանդէսներում երևալ.... Ահա այդքան բազմաթիւ չռայլութիւնը պաշտպանող մարդկանց խօսքերի առաջ ամուսնու յորդորանքը այնպէս է, ինչպէս մի կաթիլ ջուր ովկիանոսի մօտ: Ես չեմ կարող ասել, թէ այդ կինը իր ամուսնուց այդքան յորդորանք լսելուց յետոյ, անգիտակցաբար է հետևում մօդային, այլ թէ նա լաւ հասկանում է նրա ունայնութիւնը, բայց նա ակամայ գերի է, այո, նա մի զոհ է կեանքի հոսանքին. նա չունի այնքան բարոյական ոյժ, որ ոտնակոխ անելով ուրիշների ծաղրաբանութիւնը ու անուշադիր մնալով դէպի հասարակաց գաղափարը, դէն գցէ մօդան ու հասարակ ապրի: Դիցուք թէ մարդը պահանջում է կնոջից հասարակ հագնվել, անպիտան, կեանքի թշնամի մօդան դէն գցել. ինչ պիտի արած, կինը ակամայ հնազանդվում է մարդու կամքին, բայց մի և նոյն ժամանակ նա կտրում է իր յարաբերութիւնը իր հարուստ բարեկամներից և մատնում իրան տնային բանտարկութեան. բայց այդ տեսակ կեանքը չէ կարող երկարատև լինել. ամուսինը տեսնելով իր կնոջ տաղտկալի և հասարակութիւնից կտրված կեանքը, վերջապէս համաձայնվում է անել այն, ինչ որ ուզում է կինը, որով և միջոց է տալիս նրան ազատվելու իր տնային բանտարկութիւնից: Այս բանը շատ զարմանալի և հեշտ է երևում չամուսնացած, կին և զաւակներ չունեցող մարդկանց, որոնց կեանք անցուցանելու եղանակը կախված է միմիայն իրանց ազատ կամքից:

Ես վերջը գալիս եմ այն եզրակացութեան, որ հարուստ դասակարգը (ի հարկէ նրա մէջն է ինտելիգենցիան) պիտի իր եալլեի եղանակը փոխէ և ճիպոտը ձեռքից վեր դնէ, այն ժամանակ նա դուռը կը բացէ միւսների համար հեշտութեամբ և ուրախութեամբ նրանց հետևելու: Այսքանս պիտի ասեմ, որ մի հարուստ կին, հասարակ հագնվելով, իր շրջանի մէջ աւելի կը ներգործէ ուրիշների վրա և մեծ զարկ տուած կը լինի յիշեալ խնդրին, քան թէ տասն միջին դասակարգին պատկանող ինտելիգէնտներ, որովհետև առաջինը հասարակ հագնվելով կարող է ամօթի զգանել իրանից ցած, բայց պճնված կանանց, իսկ առանց սրան վերջիններս կամ ծաղրաբանութեան կը հանդիպեն, կամ եթէ շրջանը փոքր ի շատէ բարեխիղճ է, կասեն, «ինչ անեն խեղճերը, կարողութիւն չունեն և չեն էլ կարողանում զուգվել» և այսպէս սրանք իրանց պարզ հագուստով, նստել վերկենալով չեն կարող մի քաղաքում չռայլութեան հոսանքի առաջն առնելով, կեանքի մէջ մի նոր յեղափոխութիւն առաջ բերել: Շռայլութեան հոսանքը ակնից պիտի կըտրած և այդ ակնը հարուստների մէջ է: Սրանով ես կամք չունեմ միջին դասակարգի չռայլութիւնները պաշտպանելու, կամ նրան արդարացնելու, այլ պիտի ասեմ, որ նա էլ կարելոյն չափ իր կողմից իր բարոյական ուժերը գործ պիտի դնէ չռայլութեան հոսանքի դէմ պատերազմելու, որ գայ այն երջանիկ օրը, երբ մենք դուրս գալով չռայլ ապրուստի հօրիզօնից, վայելենք պարզ և հասարակ կեանքի քաղցրութիւնը:

Է. Փիրումդաղեանց

ՆԱՄԱԿ ԱՐԴՈՒԻՆԻՑ

Նոյեմբերի 5-ին

Արդուինը տաճկաց տիրապետութեան ժամանակ առևտրական քաղաք էր. Սև ծովի և Ճորոխի շնորհով շատ հեռաւոր տեղերից ապրանքներ ստանալու համար ունէր ամենայարմար միջոցներ: Արդուինը իբրև շտեմարան զանազան առևտրական յարաբերութիւնների մատակարարում էր Արդահանին, Արդանուշին, Կարսին, Օլթիին և այլ հեռաւոր և մերձաւոր քաղաքներին. Նրա համբաւը և բնակիչների առևտրական գործունէութիւնը հռչակված էր շատ հեռու. վերջին պատերազմից յետոյ, այն քաղաքները, որոնք կապված էին Արդուինի հետ, խզվեցան Բաթումից երկաթուղու շնորհով. առևտուրը ընկաւ, բնակիչների մեծամասնութիւնը գաղթեց. մնաց միայն ներքին արդիւնաբերութեան արտադրութիւնը. վաճառականները ցրվեցան: Տեղական արդիւնաբերութիւնները, որոնք արտահանվում են օտար երկիրներ, գլխաւորապէս են ծխախոտ, ձիթապտուղ, ձէթ (ձիթենու), ընկոյզ, խաղող, թուզ, շագանակ, յուվալ, սեւկևիլ և մի փոքր սիմինդր: Խաղողը, որը հռչակված է մեզանում, բոլորովին անխնամ և վայրենի դրութեան մէջ է. արդուինցին դուցէ չը գիտէ պահպանել որթերը ինչպէս Վրաստանում. նախապետական ժամանակներից վայրենի կերպով աճում են բարձրանալով, փաթաթված հսկայական ծառերի գագաթները. պատուաստել, ջլատել անպիտան և չորացած ճիւղերը նրանք չեն իմանում. յանձնված է ամենը նախախնամութեան կամքին. իսկ բնութիւնը աճեցնում է և պատրաստում հիւթալի պտուղները աշունքին քաղելու և վայելելու համար: Խաղողը արտահանում են թարմ ժամանակին. գինի և օղի պատրաստում են միմիայն իրանց գործածութեան համար: Գոված է Բէրթայի գինին: Թութից նոյնպէս քաշում են օղի (առանց մաքսի) աննշան քանակութեամբ: Խաղողից և ընկոյզից պատրաստում են քաղցր երշիկներ (չուչխել) որը արտահանվում է և մեր կողմերը: Ծխախոտի լաւ տեսակները արտադրում են գլխաւորապէս Արդանուշի և Մուրղուլի սահմանները, և որը հաւաքվում է օտար երկրից եկած վաճառականներով և իր յատկութեամբ համով և հոտով գերազանցում է Նովորոսիյսկի ծխախոտից. այս տարի սպասվում է լաւ բերք: Ձիթապտուղը ունի մի քանի տեսակներ. մուգ և խոշոր տեսակը արտադրում է Թոլկոմի սահմանը, որ երկու ժամվայ հեռաւորութիւն ունի Արդուինից, բայց բնակիչների համբակութեան շնորհով, նոյն համը և արժէքը չունի, պատրաստելու լաւ եղանակները չը գիտենալու համար: Արդուինի ձիթապտուղը աւելի ջրալի է քան իւղալի. կան և այլ տեսակներ, որոնցից միայն յատուկ իւղ են մըզում: Արդուին քաղաքը ունի ութ հազար բնակիչ, որոնցից վեց հազարը հայ-կաթօլիկներ են, մնացածը հայ-լուսաւորչական և տաճիկներ: Հայ-կաթօլիկներն ունեն երեք եկեղեցի և երեք ուսումնարան. ուսումնարանի դասագրքերն են քերական, հեգարան, Սաղմոս, Աւետարան, Ժամագիրք, Աստուածաշունչ, Ջամչեան քերականութիւն և այլն, որոնք աւանդվում են միայն մի ուսուցչի ձեռքով և բոլոր երեք ուսումնարաններում, այսինքն մի և նոյն ուսուցիչը աւանդում է երեք ուսումնարաններում որոշեալ միջոցին. ճիպոտը ձեռքին, կիսամերկ և բռնապետական ձևով այդ վարժապետը դողացնում է 5-ից մինչև 20 տարեկան երկսեռ սաներին: Հայ-լուսաւորչականների դպրոցը գոց էր, տեղացիների անհոգութեան շնորհով. բոլոր եկեղեցիները փայլում են ծայրայեղ աղքատութեամբ և անկանոն կարգապահութեամբ և անշնորհութեամբ: Եթէ ժողովրդի հետ խօսելու լինես, ամեն մէկը ազգասէր և ուսումնասէր է ձևանում և պատրաստ յօժարակամ իր կեանքը (բայց ոչ կայքը) նուիրելու ուսման և քաղաքակրթութեան համար:

Արդուինում բաղանիքներ չը կան, այլ իւրաքանչիւր տուն ունի աւազան, որի մէջ լուացվում են տաքացրած ջրով. ընդհանրապէս հիւրասիրութեան կողմից չեն կարող պարծենալ մեր արդուինցի եղբայրները. բայց արտաքին զարդարանքները թէ արանց՝ և թէ կանանց հագուստներին կարող են հրապուրել և շլացնել միամիտներին: Իգական սեռը զուգվում է հին յունական ձևի զգեստներով, ճակատին շարեշար ոսկիներ և կրծքերին մանեակ ոսկեշար: Արական սեռը ընտրել է իր համար հագուստ լազերի ձևը, և շատ յարմարվում է նրանց գեղեցկակազմ և բարակ իրաններին: Արտաքին յարաբերութիւնների մէջ նրանք շատ քաղաքավարի են ձևանում: Արդուինում երբէք բուն չէ կարող դնել հրէան. արդուինցին հրէայի հոգեառն է և վերջինը խոստովանում է, որ իր ճարպիկութիւնը արժէք չունի արդուինցու մօտ:

Արդուինում կան և մի քանի հանքեր. օրինակ Օրճոխում մարմարեայ քարահանք, Մուրղուլում պղնձի, իսկ Խօդում երկաթի. (Խօդը գտնվում է տաճկական սահմանագլխում). առաջին երկու հանքերը թողված են անուշադիր, իսկ վերջինը արդիւնաբերվում է: Թթենիների առատութիւնը և տեղական կլիման ի նկատի ունենալով կարելի է եզրակացնել, որ Արդուինում շերամապահութիւնը կարող է ունենալ արդիւնաւոր հետևանք. բայց շատ քչերին է հետաքրքրում արդիւնաբերութեան այդ ճիւղը: Արդուինում տափարակ տեղ չունենալով (բացի Մուրղուլի կողմերը) հացահատիկներից միայն եգիպտացորեն են սերմանում, վերջինս էլ ահագին բարձրաւանդակների վրա: Ընդհանրապէս երկիրը ծայրայեղ աղքատութեան մէջ է. Արդուինի համար չէ կարելի սպասել լաւ ապագայ, ի նկատի ունենալով և այն, որ գաղթականութեամբ դատարկվում են շրջականները: Զարմանալի է լիվանացու սակաւակերութիւնը և սակաւապետութիւնը, եթէ չորը կոկիկ է և կէս փունտ չատի (սիմինդրից եփած բլիթ) ունի իր մօտ, ոչ մի երջանկութիւն չէ ակնկալում. եթէ պտուղների առատութիւնը, ծխախոտի բերքը և Ճորոխի վերայով բեռնակրութիւնը չը լինէին, պէտք է ամեն մարդ կարծէր, որ Արդուինի նահանգը մանանայով է կերակրվում:

Ա. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Մի քանի օր առաջ կատարվեցաւ երիտասարդ Լևոն Ալթարէգեանի թաղումը, որ մեռաւ քսան երեք տարեկան հասակում թոքախտից: Հանգուցեալը, որը ծանօթ է «Մշակի» ընթերցողներին էլ իր փոքրիկ վէպերով և պատկերներով, Պետերբուրգի Անտառային ինստիտուտի ուսանող էր: Պետերբուրգի կլիման, և աղքատ կեանքը փոքր առ փոքր ազդեցին ուսումնասէր երիտասարդի վրա, և նա մի քանի ամիս սրանից առաջ ստիպվեցաւ թողնել ուսումը, և հեռանալով Պետերբուրգից եկաւ այստեղ, իր հայրենիքը: Սակայն արդէն ուշ էր, սարսափելի թոքախտը գերեզման տարաւ երիտասարդին, մինչդեռ նա ամենայն նեղութիւններ կրելով՝ պատրաստվում էր գործելու: Ցաւալի է, ճշմարիտ, և շատ ցաւալի, որ մեր երիտասարդները հեռու քաղաքներում՝ չը կարողանալով դիմանալ կլիմային և աղքատ, ծանր ու թշուառ կեանքին՝ դեռ իրանց ուսումը չաւարտած՝ գերեզման են իջնում, իրանց հետ տանելով իրանց բոլոր գեղեցիկ ձգտումները և յոյսերը»:

—

Մեզ հաղորդում են, որ մեր աշխատակից Լէօի «Պանդուխտ» և «Ծայրեր» վերնագրով վէպիկները, որոնք տպվել են «Մշակի» մէջ, շուտով լոյս կը տեսնեն առանձին գրքոյկներով:

—

Շաբաթ օր, դեկտեմբերի 5-ին ԹԻՖԼԻՍԻ ժողովարանում լինելու է յօգուտ Նորաշէնի հայոց ուսումնարանի մի կոնցէրտ, մասնակցութեամբ տեղիս ռուսաց օպէրայի երգիչների և երգչուհիների և այլ մի քանի անձանց: Ահա մասնակցողների անունները. տիկիններ՝ Պօլիանսկայա, Եօզէֆօվիչ, Զարուդնայա և Զվիագինա և պ.պ. Պրիբիկ, Գօրսկի, Սարաջեվ, Լօդի, Անֆի և Պետրոսեան: Այս վերջինը ռուսերէն լեզուով

խարհին, և ատելի էր թէ Վիրգիլիոսի ու Ցիցերոնի ժամանակ և թէ այժմ, ատելի էր Մովսէսից առաջ, Եգիպտոսում, ատելի է և տասն և իններորդ դարում, Եւրոպայում.... Այդ ազգը հրէաներն են:

Եւ գիտէք, պ. Խօնէլի, ինչ է պատճառը, որ հրէաները ամենքին ատելի են.... Պատճառն այն է, որ նրանք թէև անդադար արդիւնաբերում են կեանքի ամեն ասպարիզում հանճարեղ բազմաթիւ անհատներ,—բայց միայն անհատներ: Իսկ մեծամասնութիւնը մնում է մշտական անշարժութեան մէջ, մնում է ամենահին ժամանակներից մինչև այժմ իր մի և նոյն զզուելի յատկութիւններով, մնում է ամեն տեսակ բարոյական կրթութիւնից զուրկ մի ամբոխ, մնում է եսասէր, ինքնասէր, անձնապաշտ, հնապաշտ, մարդատեաց և աշխարհատեաց....

Ի՞նչ է դրա պատճառը. պատճառն այն է, որ հրէայ անհատներ թէև առաջադիմութիւն անում են, բայց հէնց որ ամենաաննշան առաջադիմութիւն են անում, անմիջապէս հրաժարվում, հեռանում են հրէութիւնից. իսկ ամբողջ հրէութիւնը ոչինչ առաջադիմութիւն չէ անում, որովհետև երբէք ինքն իրան չէ քննադատում, երբէք ինքն չէ մըտրակում իր սեփական ախտերը:

* * *

Փորձեցէք խօսել մի հրէայի հետ, քսան հրէաների հետ, հազար հրէաների հետ, միլիոն հրէաների հետ,—և միշտ կը հանդիպէք նոյն երևոյթին. Հրէան երբէք չի խոստովանվի իր և իր ազգի պակասութիւնները:

—Մեզ ամեն տեղ հալածում են:

—Երևի այդ անմխիթար երևոյթը մի որ և է պատճառ ունի, երևի պատճառը նոյն իսկ ձեր մէջն է....

—Ո՛չ, ինչպէս կարելի է, կը պատասխանի ձեզ հրէան, մեզ պէս լաւ, բարի, կատարեալ, հանճարեղ, ընդունակ, ազնիւ, բարոյական ազգ աշխարհիս երեսին չը կայ:

—Դուք խոշոր պակասութիւններ ունէք, ձեր մեծ ընդունակութիւններով հանդերձ....

—Ո՛չ. ինչպէս կարելի է, որ հրէան պակասութիւններ ունենայ: Հրէան անսխալական է:

—Ձեր մովսիսականութիւնը հնացած, սահմանափակ, նեղհայեաց կրօն է և նա ձեզ նոյն ոգով դաստիարակելով՝ դարձնում է ձեզ բարոյապէս սահմանափակ, հնապաշտ, առաջադիմութեան թշնամի, նեղհայեաց....

—Ո՛չ, պարոն, մովսիսականութիւնից աւելի բարձր կրօն չը կայ աշխարհիս երեսին:

—Ձեր Տալմուդը մարդատեաց և աշխարհատեաց վարդապետութիւն է. նա, իբրև, հրամայում է ձեզ լաւ վարվել կրօնակից հրէայի հետ, բայց ուրիշ կողմից թոյլ է տալիս ձեզ ամեն տեսակ անարդար վարմունք օտարի վերաբերմամբ:

—Ոչ, դա սուտ է, դա ամբաստանութիւն է Տալմուդի դէմ. Տալմուդը ամենաբարոյական վարդապետութիւն է աշխարհիս երեսին...

Ի՞նչ երկարացնեմ.... Այդ է լինում միշտ հրէայի խօսակցութեան ձևը.... Հրէան իրան կարծում է միշտ արդար, միշտ ազնիւ, միշտ բարոյական, միշտ կատարեալ, միշտ անսխալական. Նա Աստուծոյ ընտրուած ժողովուրդ է, իսկ մնացած մարդկութիւնը նա ատելով ատում է և արհամարհելով արհամարհում է.... Նա է միայն կատարեալը:

Հրէան երբէք ինքն իրան չէ քննադատում, այդ պատճառով երբէք էլ չէ առաջադիմում, այդ պատճառով դարերից ի վեր մինչև մեր օրերը միշտ մի և նոյն պակասութիւններով է մնում, այդ պատճառով ամենքին ատելի է....

Եւ մի և նոյն ժամանակ միշտ համոզված է, թէ ինքն կատարեալ է, մարդկային կատարելագործութեան տիպար է:

Հրէաների կարծիքով ամեն բան ինչ որ հրէական է՝ լաւ է, կատարեալ է... Եւ նրանց կրօնը ու եկեղեցին կատարեալ են, և նրանց ընտանեկան կեանքը ու կանանց ճնշված դրութիւնը լաւ է, և նրանց ընտանեկան սարսափելի բռնութիւնը լաւ է, և նրանց Տալմուդի մարդատեաց փիլիսոփայութիւնը լաւ է, և նրանց վաշխառութիւնը լաւ է, և նրանց գործած զեղծումներն ու հարստահարութիւնները լաւ են և նրանց կեղտն ու անշարժութիւնը լաւ են, և նրանց նախապաշարմունքները, նրանց խաւարասիրութիւնը, նրանց բազմախնդրութիւնը, նրանց աֆերիստութիւնը, նրանց խաբեբայութիւնը.... ամեն բան լաւ է, ամեն բան կատարեալ է....

* * *

Դուք ուզում էք, պ. Խօնէլի, որ մենք էլ հրէաների պէս լինենք, մեր պակասութիւնները երբէք չը քննադատենք ու մեր ախտերը երբէք անխնայ կերպով չը մտրակենք.—շատ շնորհակալ ենք ձեր ցանկութեան ու ձեր տուած խորհուրդների համար:

Դուք զուցէ նոյն բանը ցանկանում ու խորհուրդ էք տալիս ձեր ազգակից վրացիներին,—այդ ձեր ու նրանց ճաշակի բան է:

Բայց մենք, հայերս, արդէն զզուել ենք հրէական չօվինիստութիւնից, անձնապաշտութիւնից ու անձնագովութիւնից. այժմ ժողովուրդը և նրան բարոյապէս ղեկավարողները պէտք է անխնայ մերկացնեն իրանց ազգակիցների վէրքերը, անխնայ մտրակեն նրանց զզուելի ախտերը,—եթէ ուզում են անշարժ չը մնալ և առաջադիմել, եթէ ուզում են սուրբ և անշարժ, անսխալական հրէականութեան մէջ չընկնել:

Իսկ ձեզ անձնապէս, պ. Խօնէլի, ձեզ որ երկու օր չը կայ որ հասարակութեան մէջ էք մտել, խորհուրդ կը տամ նախ մի բան սովորել և ապա ուրիշներին դասեր տալ, նախ սովորել և ապա սովորեցնել այն մարդկանց, որոնք արդէն տարիներով գործում են և ձեզանից շատ առաջ են գործել:

ԱՍԻԱՑԻ

բանաստեղծութիւններ կը կարդայ, իսկ միացածները կերգեն և կածեն։ Ցանկալի է, ի հարկէ, որ հասարակութիւնը մեծ բազմութեամբ ներկայանալով շաբաթ երեկոյեան ժողովարանի դահլիճը, իր համակրութիւնը ցոյց տար դէպի բարեգործական նպատակը, որով տրվում է կօնցէրտը։ Կօնցէրտի սկիզբը 8 ժամին է։ Կօնցէրտից յետոյ լինելու են պարեր։

—

«Մշակի» անցեալ 136-որդ համարի արտաքին տեսութեան մէջ տպված յօդուածում մի սխալ է մտել։ Խօսելով Ֆրանսիական հանրապետութեան այժմեան նախագահ Սադի-կարնօի հօր մասին, ասված է մեր յօդուածում, որ նա թողնելով քաղաքական կեանքը «մինչև մահը մասնաւոր կեանքի մէջ յետ քաշված էր ապրում»։ Բայց պէտք է տպված լինէր. «մինչև այժմ մասնաւոր կեանքի մէջ յետ քաշված էր ապրում»։ Եւ ճշմարիտ, Ֆրանսիական հանրապետութեան այժմեան նախագահի հայրը, Նոյն Կարնօ, որ հրաժարվեցաւ Նապօլէօն III-ին երդում տալուց, դեռ ևս կենդանի է, թէև արդէն 80 տարեկանից աւելի է այժմ։

—

Մեր խմբագրութեան մէջ ստացվեցաւ այս օրերս բժշկապետ Գ. Քիւչարեանցի մի ռուսերէն բրօշիւրը «Гигіеническіе эскизы» վերնագրով։ Բրօշիւրը տպված է Թիֆլիսում, Լիբէրմանի տպարանում։ Իր առաջաբանի մէջ հեղինակը խոստանում է հետզհետէ հրատարակել իր «Առողջապահական էսկիզների» շարունակութիւնը փոքրիկ բրօշիւրներով, նայելով նիւթի այլ և այլ մասերի շարունակ մշակվելուն։ Հեղինակը իրան նպատակ է դրել իր գրուածքի մէջ ընթերցողի առջև պատկերացնելու Թիֆլիս քաղաքի առողջական դրութիւնը և ցոյց տալու այն միջոցները, որոնց շնորհով կարելի կը լինէր դուրս բերել մեր քաղաքը իր այժմեան առողջական անմխիթար դրութիւնից։ Բրօշիւրի գինը 30 կօպէկ է։

—

«Кавказъ» լրագրին հաղորդում են ԼԱԳՕԴԷԽԻՑ որ այդ կողմերը սկսեցին գաղթել Օրէնբուրգի նահանգից գերմանացի կօլօնիստներ, որոնք շատ ունևոր մարդիկ են երեւում և մտադիր են կախէթում զբաղվել այգեգործութեամբ։

—

ԹԻՖԼԻՍԻ քաղաքային վարչութիւնը հրատարակել է հետևեալ տակսա կենսական պիտոյքների վրա՝ դեկտեմբերի 1-ից մինչև յունվարի 1-ը 1888 թւի։ Թխած հացը կրուպչատկա ալիւրից արժէ ֆունտը 5 կօպ., ցորենի ալիւրից ֆունտը առաջին տեսակի 3 կօպ., երկրորդ տեսակի $2^1/_2$ կօպ., նոյն ալիւրից տեղական թոնրի մէջ թխած, առաջին տեսակի ֆունտը 5 կօպ., երկրորդ տեսակի $3^1/_2$ կօպ., երրորդ 3 կօպ., կրուպչատկա ալիւրից խառն ցորենի ալիւրի հետ, առաջին տեսակի լաւաշները ֆունտը 5 կօպ., երկրորդ տեսակի 4 կօպէկ։ Տաւարի մսի ֆունտը առաջին տեսակի 7 կօպ., երկրորդ 6 կօպ., սուկի 13 կօպ., ոչխարի մսի ֆունտը 7 կօպ., խոզի մսի ֆունտը առաջին տեսակի 6 կօպ., իսկ երկրորդ տեսակի 5 կօպէկ։

—

ԱՐԴՈՒԻՆԻՑ մեզ գրում են։ «Չը նայելով որ նոյեմբեր ամիսը վերջանում է, եղանակը այստեղ համարեա գարնանային է։ Գիշերները փոքր ինչ ցուրտ է լինում, բայց դեռ ևս ոչ մի անգամ ձիւն չէ եկել այստեղ։ Շրջակայ սարերի վրա շատ աննշան ձիւն կայ։»

—

Նոյեմբերի 30-ին կայացաւ Թիֆլիսի դումայի հերթական նիստը, որին ներկայ էին մեծ թւով ձայնաւորներ։ Վերնատունը լի էր հիւրերով։ Հերթական մի քանի հարցերը վերջանալուց յետոյ, դուման լսեց վարչութեան զեկուցումը, որը վերաբերում էր Կուրից ջուր վերցնելու իջանցքները փակելու հարցին։ Վարչութեան զեկուցումից երևեցաւ, որ այդ իջանցքները քննելու համար կազմված է եղել մի յանձնաժողով, որը գործին ծանօթանալուց յետոյ այն միտքն է յայտնել, որ ընդհանրապէս այդ իջանցքներում ջուրը շատ կեղտոտ է և վնասակար քաղաքի բնակիչներին։ Յանձնաժողովը նոյն եզրակացութեանն է դուրս բերել, որ պէտք է փակել իջանցքները, բացի երեքից, այն է Մուշտայիդինը, Թիֆլիսի դիտանոցի մօտ եղածը և Մաղաթեան կղզու իջանցքը։ Քաղաքային վարչութիւնը ինքն էլ համաձայն է այդ մտքին։ Այդ հարցը առաջ բերեց դումայի մէջ երկար և բուռն վիճաբանութիւններ։ Ոմանք փակելու կողմն էին, ոմանք այն միտքն էին յայտնում, որ չը պէտք է այդպիսի միջոցների դիմել և գրգռել ազգաբնակութիւնը քաղաքային վարչութեան դէմ, միւսները այն կարծիքը յայտնեցին, որ Աւչալայի ջրանցքի ջուրը աւելի շատ տարածելու համար պէտք է խողովակներ անցկացնել դէպի քաղաքի բոլոր փողոցները և մեծ տները, և ոչ թէ արգելել ժողովրդին Կուրի ջուրը խմելու, որպէս զի նա դրանից յետոյ ստիպված լինի ջրանցքից ջուր վերցնելու. իսկ մի քանիսներն էլ բոլոր չարիքի պատճառը մի քանի տասնեակ պարսկահպատակ թուլուխչիներին էին համարում։ Վերջապէս ձայնաւորներից մէկն էլ մի երկար ճառով բացատրեց, որ Կուրի ջուրը մեծ առաւելութիւններ ունի համեմատելով Աւչալայի ջրի հետ։ Արդէն ժամը 11 էր, և թէև հարցը ինչպէս հարկաւոր է չէր պարզված և բացատրված, բայց ձայնաւորները յոգնած լինելով առաջարկեցին քուէարկութեան դնել իջանցքների փակելու խնդիրը, և ձայների մեծամասնութեամբ վճռվեցաւ հետևեալը. 1) փակել վարչութեան առաջարկած իջանցքները. 2) ջրկիրների համար ջրի տակսան քչացնել 20% և 3) պարտաւորեցնել քաղաքային վարչութեանը, որ նա դումային ներկայացնի մի զեկուցում, թէ ինչպէս կարելի է քաղաքի աղքատ բնակիչներին ջրանցքից ձրիաբար ջուր մատակարարել։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ԵՒ ՍԱԴԻ-ԿԱՐՆՕ

—

Մի քանի օրվայ յուզմունքներից, վրդովմունքներից և ալեկոծութիւններից յետոյ Փարիզը նորից մտաւ իր խաղաղ վիճակի մէջ, երբ Սադի-Կարնօի ընտրութեան լուրը կայծակի արագութեամբ հուչակաւոր մայրաքաղաքի մի ծայրից միւս ծայրը անցաւ։ Այդ լուրը խոր տպաւորութիւն գործեց և եւրօպական համարեա բոլոր երկրներում։ Գրէվիի հրաժարականի հարցը այնպիսի խառնաշփոթութիւններ առաջ բերեց Ֆրանսիական քաղաքական կուսակցութիւնների մէջ, միապետականները այնպիսի դիրք բռնեցին, որ քաղաքական շատ շրջաններում ակամայ կարծում էին, որ Փարիզը նոր յեղափոխութեան բեմ կը դառնայ....

Բայց, բարեբաղդաբար, վտանգը անցաւ և Սադի-կարնօ արդէն տեղափոխվեց Ելիսեան պալատը, և հրատարակեց իր հաղորդագրութիւնը, որով իրան յայտարարում է խաղաղութեան և հանրապետութեան անձնուէր զինուոր։ Փարիզը, և դրա հետ միասին ամբողջ Ֆրանսիան՝ համարեա միակամ սիրով ընդունեցին նոր նախագահին. Նոյն համակրութեամբ են վերաբերվում դէպի Կարնօ և եւրօպական հասարակաց կարծիքը և մամուլը, որոնք այդ միանգամից հուչակ ստացող գործչի մէջ տեսնում են Ֆրանսիական հանրապետութեան համակրելի պաշտպանին։ Եւրօպական մամուլը, համարեա բոլոր երկրներում, սիրով ընդունեց Սադի-կարնօի ընտրութեան լուրը, և կարողացաւ իր կողմից հանգստացուցիչ տպաւորութիւն թողնել հասարակաց կարծիքի վրա։ Եւրօպական լրագրութիւնը այդ համակրութեան հետ միասին հաստատապէս յոյս է յայտնում, որ հանրապետութեան նոր նախագահը՝ իրան նուիրելով հայրենիքի տնտեսական և քաղաքացիական ներքին զարգացման, մի և նոյն ժամանակ կը նպաստէ Եւրօպայի խաղաղութեանը, որը ներկայումս շատ կարևոր է քաղաքական աշխարհին, և որի այժմեան տատանվող կերպարանքը մեծ վնասներ է հասցնում բոլոր երկիրներին։ Եւրօպական մամուլի մէջ միայն գերմանական մի յայտնի ուղղութեան լրագիրներն են, որոնք չեն դադարում ծածուկ կերպով քարեր գցել հանրապետութեան նոր նախագահի վրա, և դիմակաւորված դժգոհութիւն արտայայտել այն պատճառով, որ նախագահ ընտրվեցաւ Սադի-կարնօ։ Այդ դեռ բաւական չէ. գերմանական այդ տեսակի լրագիրները ուղղակի յայտնում են, որ Ֆերրիի չընտրվելը արդէն մի թշնամական ակներև ցոյց է դէպի Գերմանիան, որովհետև Ֆերրի համարվում է բարեկամ Բիսմարկի, և նրա դէմ եղած բոլոր թշնամական ցոյցերը, գերմանական լրագիրների կարծիքով, ուղղակի վերաբերում են Գերմանիային։ Բայց միթէ չիրաւի, եթէ նոյն իսկ Ֆերրի ընտրվէր հանրապետութեան նախագահ, դրանով կը վերջանար այն թշնամութեան զգացմունքը, որը այսօր լցնում է երկու հարևան ազգերի սրտերը։ Չէ կարելի այդ տեսակէտից ուշադրութեան չառնել գերմանական մի քանի անկախ լրագիրների յայտնած միտքը, թէ Ֆրանսիայի և Գերմանիայի յարաբերութեան համար իրօք շատ քիչ նշանակութիւն ունի այն բանը թէ ով կը լինի հանրապետութեան նախագահը՝ Ֆերրի, թէ Սադի-կարնօ, որովհետև այդ երկու ազգերի թշնամութեան արմատը դիպլօմատիայի մէջ չէ, այլ ազգային այն խոր զգացմունքների մէջ, որոնք շատ հեռու են դիպլօմատիական շրջաններից, և որոնք իրանք աւելի մեծ ներգործութիւն կարող են ունենալ դիպլօմատիայի վրա, քան թէ դիպլօմատիան իրանց վրա։ Հէնց այդ պատճառով էլ հասկանալի է թէ ինչու նոյն իսկ մի այնպիսի խաղաղասէր մարդու նախագահ ընտրվելը, ինչպիսին Սադի-կարնօ է, չէ կարողանում զսպել գերմանական լրագրութեան և հասարակաց կարծիքի մի յայտնի մասի երկիւղը և վրդովմունքը։

Ցանկալի է, ի հարկէ, որ Սադի-կարնօ կարողանայ նպաստել նոյն իսկ ֆրանս-գերմանական յարաբերութիւնների լաւանալուն, բայց դրանից աւելի ցանկալի է, որ նոր նախագահի գործունէութեան միջոցին Ֆրանսիան կարողանայ աւելի առաջ մղել այն բոլոր գաղափարները և ձգտումները, որոնց վրա հիմնված է նրա հանրապետութիւնը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Կ. Պօլսի հայոց լրագիրները իբրև լուր հաղորդում են, որ Բ. Դուռը հրամանագրել է Զմիւռնիայի կուսակալին, որ ոստիկանութեան հսկողութեամբ Պօլիս ղրկվի Շահպազեան վարդապետը, որը, ինչպէս յայտնի է, մեղադրվում է մի քանի անկարգ վարմունքների և կաթողիկոսի դէմ արած ցոյցերի մէջ։ Թէ որքան ճիշդ է այդ լուրը, առ. այժմ յայտնի չէ։

—Ֆրանսիական հանրապետութեան նախագահի առիթով Փարիզի համարեա բոլոր լրագիրները արդէն յայտնեցին իրանց կարծիքները։ Համարեա բոլոր լրագիրները գոհ են Սադի-կարնօի ընտրվելուց, բացի Ռօշֆօրի «Intransigeant» լրագրից և միապետականների օրգաններից։

—Գերմանական լանդվերի և հանրազօրքի վերաբերեալ նոր օրինագծի շնորհով գերմանական զօրքը հարկաւոր դէպքում աւելանալու է 400,000 զինուորով։

—Ինչպէս գրում են Սօֆիայից, պրինց Ֆերդինանդ անձնականապէս ընդդէմ է Կարավելօվի և առհասարակ վերջին խառնակութիւնների պատճառ եղող անձանց պատժելու կամ աքսորելու մտքին. պրինցը այն միտքն է պաշտպանում, որ պէտք է աւելի ներողամիտ լինել դէպի քաղաքական գործիչները։

—Գերմանական լրագիրները հաղորդում են, որ բօլգարական կառավարութիւնը նոր փոխառութիւն է արել. նոյն լրագիրները հաղորդում են, որ բօլգարական կառավարութիւնը մեծ քանակութեամբ ձիեր է գնում Աւստրիայում։ Հաղորդելով այդ լուրերը, յիշեալ լրագիրները պատերազմի երկիւղ են արտայայտում. այդ երկիւղը փարատելու համար՝ Սօֆիայից կիսապաշտօնական կերպով հաղորդում են, որ վերջին փոխառութիւնը արված է երկաթուղիներ շինելու համար։

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 30 նոյեմբերի։ Սենատը քննելով փոխադարձ կալուածական կրեդիտի ընկերութեան նախագահ Գերստ-Ֆելդի, հաշուապահ Պլեմեաննիկօվի և ուրիշների վճռաջինջ գանգատը, Պետերբուրգի պալատի վճռի դէմ՝ որով նրանցից էր պահանջում իւխանցելի վատնած գումարը, վճռեց հետևեալը՝ Գերստ-Ֆելդի մահվան պատճառով գործի շարունակութիւնը դադարեցնել։—Լուրերին նայելով պետական խորհուրդը լսեց արդարադատութեան մինիստրի նախագիծը, երդուեալ դատաւորների իրաւասութիւնը սահմանափակելու մասին։ Մտադրութիւն կայ բոլոր մինիստրութիւնների մէջ հիմնել խնայողական կասսաներ։

ԲԵՐԼԻՆ, 30 նոյեմբերի։ Այսօր Բօրսայում լուր տարածվեց Բիսմարկի տկարութեան մասին. յետոյ լուր ստացվեցաւ, որ նա այժմ իրան աւելի լաւ է զգում։—Կայսրը շնորհեց յունաց թագաժառանգին «Սև Արծիւ» շքանշանը։

ՀՌՕՄ, 30 նոյեմբերի։ Պետերբուրգի իտալական դեսպան Գրեպպի մի այլ պաշտօնով փոխադրվում է մինիստրութեան մէջ։

ԼԷՅՊՑԻԳ, 30 նոյեմբերի։ Այսօր սկսվեց Կաքանէսի գործը, որ մեղադրվում է պետական դաւադրութեան մէջ. այդ դաւադրութիւնը կայանում է նրանում, որ նա գողացել և թագցրել է պաշտօնական դօկումէնտներ և տուել է այդ դօկումէնտները Ֆրանսիական պատերազմական մինիստրին։ Կաքանէս իրան մեղաւոր համարելով յայտնեց, որ ինքը այդ բանը արել է, առանց հասկանալու իր արածի արժէքը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 1 դեկտեմբերի։ Հրատարակված են կանօններ, որոնց հիման վրա այսուհետև կարելի կը լինի փօստով ուղարկել պատուիրած նամակներ, բանդերօլներ, արժեծրարներ և փաթեթներ, վճարը ստանալով ստացողից։ Այդ կանօնները մտցնվում են միայն կայսրութեան փօստային ներքին յարաբերութեան մէջ, բացի Ֆինլանդիայից։ Վճարը 100 րուբլուց չը պէտք է անցնի։ Կօմիսիական վճարը լինելու է 2 կօպէկ իւրաքանչիւր րուբլուց։ «Новое Время» լրագիրը հաստատ աղբիւրից հերքում է «Биржевыя Вѣдомости» լրագրի այն լուրը, որ իբրև թէ ծխախոտի մենավաճառութիւն մտցնելու միտքը թողնված է։ Այդ րեֆօրմի իրագործումը անյարմար է համարված միմիայն կապալառուական միջոցներով. բայց ծխախոտի մենավաճառութիւնը օգտաւէտ է համարված, և մինչև անգամ մշակված է այն գլխաւոր հիմունքների ծրագիրը, որոնց վրա պէտք է հաստատվի այդ մենավաճառութիւնը։ Պատերազմական մինիստրը ներկայացրեց Ֆինլանդիայի սենատին մի առաջարկութիւն, Ֆինլանդիայում երկու գունդ հեծելազօրք կազմակերպելու մասին։—«Биржевыя Вѣдомости» լրագիրը հաւատացնում է, որ սպիրտը և օղին փետրվարի 1-ից լրացուցիչ տուրքի ենթարկելու նախագիծը հաւանութիւն չէ գտել պետական խորհրդի կողմից։—Նոյն լրագիրը հաղորդում է, որ Փարիզի Ֆինանսիստների կողմից 250 միլիօնի փոխառութիւնը կայացնելու մասին ռուսաց կառավարութեան արած առաջարկութիւնը չէ ընդունված, ըստ որում փոխառութիւն անելու կարիք չը կայ։ «Гражданинъ» լրագիրը հաղորդում է, որ բանտերի տեսուչների պաշտօնները կը մտցնվեն սկզբներում միմիայն 8 կամ 10 նահանգներում։ Այդ տեսուչներին կը տրվեն փոխ-նահանգապետի պաշտօնավարական իրաւունքներ։—Լուրերին նայելով մինիստրների ժամանաժողովը վճռեց թոյլ տալ Իլիմօվին և ընկ. նաւթանցք շինելու Ապշերօնեան թերակղզու (Բագուի մօտ) նաւթահորերից սկսած՝ մինչև Բաթում։

ՓԱՐԻԶ, 1 դեկտեմբերի։ Նոր մինիստրութիւնը վերջնականապէս կազմակերպվեցաւ Տիրարի նախագահութեամբ, որը և ստացել է Ֆինանսների մինիստրի պաշտօնը։ Մինիստրութիւնը բաղկացած է չափաւոր հանրապետականներից. արտաքին գործերի մինիստր մնաց Ֆլուրանս, ներքին գործերի մինիստր նշանակվեց Սարրիէն, արդարադատութեան մինիստր՝ Ֆալլիէր, պատերազմական մինիստր՝ գեներալ Լօժէրօ՝ 8-որդ զօրաբաժնի հրամանատարը. Երէկ, ազգային ժողովին ներկայացվեց մի առաջարկութիւն՝ ներս բերվող ալիւրի մաքսահարկը շատացնելու մասին։ Ժողովը այդ առաջարկութիւնը յանձնեց մաքսահարկերի յանձնաժողովին։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 1 դեկտեմբերի։ Հրատարակված է ուկազ 18 տեսակի նոր սերիաներ բաց թողնելու մասին, ընդամենը 54 միլիօն րուբլու։—Սենատը սկսեց քննել Սարատօվ-Սիմբիրսկի բանկի գործը։ Աւագ-պրօկուրօրը յայտնեց, որ պէտք է փոխել Տամբօվի դատարանի վճիռը, ի նկատի ունենալով, որ դատարանի նախագահը վերջնական ճառի մէջ յեղաշրջել է յանցանքի էութիւնը, և որ տեղի են ունեցել անկանօնութիւններ դատաստանական քննութեան և առարկութիւնների մէջ։

ՎԻԷՆՆԱ, 1 դեկտեմբերի։ Երէկ տեղի ունեցաւ երկրորդ զինուորական խորհուրդը՝ կայսրի նախագահութեամբ։ Կոմս Կալնօկիի հրաժարականի լուրը երկրորդ անգամ և վերջնականապէս հերքվում է, և այդ լուրը վերագրվում է բօրսային դիտումներին։

ՓԱՐԻԶ, 1 դեկտեմբերի։ Ազգային ժողովին ուղղած իր պատգամագրի մէջ՝ Կարնօ այն միտքն է յայտնում, որ համերաշխութիւնը և խաղաղութիւնը անհրաժեշտ է, և ասում է, որ ժողովը նպաստելով այդ ծրագրի իրագործմանը, կը ներկայացնի Եւրօպային ամենալաւ ապացոյց, որ Ֆրանսիան ցանկանում է խաղաղութիւն։

ՓԱՐԻԶ, 2 դեկտեմբերի։ Նախագահական պատգամագրի վերջաբանութեան մէջ առանձնապէս շեշտվում է այն բանի վրա, թէ Ֆրանսիայի համար անհրաժեշտ է կանգնել խաղաղ աշխատանքի և զարգացման ճանապարհի վրա և այդպիսով պատրաստվել արժանաւոր կերպով տօնելու 1789 թւի հարիւրամեայ տարեդարձը։ Դատաստանական պալատը վճռեց դատի չենթարկել Վիլսօնին։

ԲԵՐԼԻՆ, 2 դեկտեմբերի։ Երէկ կառավարչական

առաջարկութիւնը՝ ներս բերվող հաճարի և ցորենի վրա մաքսահարկը մինչև 6 մարկ աւելացնելու մասին, ռէյխստագը ձայների մեծամասնութեամբ մերժեց և դրա փոխարէն նոյնպէս ձայների մեծամասնութեամբ ընդունեց հաճարի և ցորենի վրա 5 մարկ մաքսահարկ դնելու առաջարկութիւնը։

ՍՏՕԿՀՕԼՄ, 2 դեկտեմբերի։ Մինիստրութիւնը հրաժարական տուեց, բայց դեռ ևս մնում է իր պաշտօնի մէջ։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ.
Դեկտեմբերի 1-ին

Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ	$21^5/_{32}$		պէնս.
— — Համբուրգի վրա —	$178^7/_8$		պֆ.
— — Փարիզի վրա —	$223^3/_8$		սան.
Ոսկի — արժէ — . .	9 ›	3	կ.
Մաքսային կուպօններ — . .	180 ›	50	›
Արծաթ — — — . . .	1 ›	33	›
Բօրսային դիսկօնտներ — . . $5^3/_4$ և ›	$7^0/_0$		›
Պետակ. բանկ. $5^0/_0$ տոմս 1-ին շրջանի	99 ›	75	›
— — — — 2-րդ —	98 ›	50	›
— — — — 3-րդ —	97 ›	75	›
— — — — 4-րդ —	97 ›	75	›
— — — — 5-րդ —	97 ›	75	›
— — — — 6-րդ —	— ›	—	›
Արևելեան $5^0/_0$ փոխառութ. 1-ին շրջ.	98 ›	—	›
— — 2-րդ —	97 ›	50	›
— — 3-րդ —	97 ›	50	›
Ներքին $5^0/_0$ առաջին փոխառութ.	277 ›	—	›
— երկրորդ —	248 ›	—	›
$5^1/_2{}^0/_0$ ռէնտա	103 ›	—	›
Ոսկեայ ռէնտա.	193 ›	—	›
Եօթերորդ կօնսօլիդած փոխառութիւն.	163 ›	—	›
Նոր երկաթուղային ռէնտա . . .	98 ›	—	›
$5^0/_0$ գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդ. ընկ.	167 ›	50	›
Գրաւ. թղ. Ազնւ. բանկի . . .	98 ›	—	›
$5^1/_2{}^0/_0$ գրաւական թղթեր Խերսօնի կալուած բանկի.	99 ›	—	›
$6^0/_0$ գրաւակ. թղ. Խարկօվի կալ. բան.	101 ›	75	›
— — Պօլտավայի— —	101 ›	50	›
— —Պետ.Տուլսկ.— —	101 ›	12	›
— — Կիևվի — —	101 ›	62	›
— — Մօսկվայի — —	101 ›	—	›
— — Բեսարաբ. Տավր.—	101 ›	—	›
— — Նիժ. Սամար. —	101 ›	—	›
— — Վիլնայի —	100 ›	87	›
— — Թիֆլիսի—27 և 43 տ. —	— ›	—	›
— —Քութայիսի-18 և 43 տ. —	— ‹	—	›
Վօլժսկո-կամսկի բանկի ակցիաները	715 ›	—	›
Ռուսաց երկաթուղիների գլխաւ. ընկ.	265 ›	—	›
Ռիբինսկ-Վօլօգօվի ընկ.	89 ›	—	›
Ս. Պետերբուրգի քաղաքային օբլիգացիաներ.	94 ›	—	›
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ .	93 ›	75	›
Օդէսայի — — .	93 ›	62	›
Թիֆլիսի քաղաք. կրեդ. ընկ. օբլ. .	— ›	—	›
Նոր փոխառութիւն.	82 ›	—	›

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը աշխոյժ և ամուր է։

ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

ԲԱԳՈՒ. Մ. Մ. Յօդուածը չի տպվի։ Մենք վաղուց վճռել ենք և մեր վճռին հաւատարիմ կը մնանք. մենք աւելորդ ենք համարում բանակռուել ձեր յիշած թերթի դէմ, կատարելապէս անտես առնելով նրա գոյութիւնը։ Մեր գոյութիւնը այդ տեսակ թերթերի գոյութեան համար անհրաժեշտ է, բայց մեզ համար բոլորովին մի և նոյն է՝ կան նրանք աշխարհիս երեսին թէ ոչ։ Մենք չենք կարդում այդ թերթերը, ուրեմն չը գիտենք էլ թէ ինչ է գրվում. սակայն դուք ասում էք որ նրանք շարունակում են յարձակվել մեզ վրա,—այդ մենք շատ հաւանական ենք գտնում։ Եթէ այդ չանեն, ինչով պիտի լցնեն իրանց էջերը. ուրիշ նիւթ հօ չունեն։ «Մշակի» գոյութիւնը նրանց համար անհրաժեշտ է, իսկ նրանց գոյութիւնը մեզ համար բոլորովին աւելորդ է։

ԲԱԹՈՒՄ. Յ. Տ. Պ. Արդէն դրա մասին լուր տպվեցաւ մեր լրագրում։

ՇՈՒՇԻ. Ղարաբաղցի. Ձեր յօդուածը չի տպվի։

ՌՕՍՏՕՎ (Դօնի վրա). Մ. Խ. Դուք գրում էք, որ «Մշակի» №131 մէջ Ա. Բաղդասարեանցի յայտարարութիւն Եկատերինօդարից կարդալուց յետոյ, որի մէջ պարոնը յայտնում է թէ կապիկ է կորցրել, դուք սկսեցիք մանգալ Ռոստովի փողոցներում և այդտեղ գտաք Բաղդասարեանցի կապիկը։ Շատ ուրախ ենք։ Բայց ինչի՞ մեզ էք գրում այս բանը, աւելի լաւ չէր եթէ այդ մասին գրէիք իրան Բաղդասարեանցին, Եկատերինօդար, քանի որ հասցէն յայտնված էր յայտարարութեան մէջ։ Դրա համար մարդն էլ տպել է իր հասցէն։

Խմբագիր-Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ԲԱՑՎԱԾ Է ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1888 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

„ԱՂԲԻՒՐ“

Մ Ի Ա Մ Ս Ե Ա Յ Պ Ա Տ Կ Ե Ր Ա Զ Ա Ր Դ Հ Ա Ն Դ Է Ս

ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ԵՒ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

(վեցերորդ տարի)

Առաջիկայ 1888 թ. դիտաւորութիւն կայ խիստ ընդարձակել «ԱՂԲԻՒՐԻ» բ. բաժինը, իսկ ա. բաժինը պիտի աշխատենք, պահպանելով ամսագրի բուն նպատակն ու ուղղութիւնը, դարձնել մի պատկերազարդ հանդէս փոխարինող չքեղ հրատարակութիւն։

«ԱՂԲԻՒՐԻ» 1888 թ. I պրէմիան՝ ՅԻՍՈՒՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՒ ՄՈԳԵՐԻ ԵՐԿՐՊԱԳՈՒԹԻՒՆԸ էֆիկտօի օլէօգրաֆիա, արդէն թէ Թիֆլիսում և թէ գաւառներում մի-մի օրինակ կան ի ցոյց բաժանորդների։ Այս պատկերը կարող է ամենաչքեղ հիւրասենեակները զարդարող պատկերներից մէկը լինել։ 1888 «ԱՂԲԻՒՐԻ» բաժանորդ գրվողը հէնց իսկոյն կըստանայ այդ պրէմիան բաժանորդ գրըվելուն պէս։

«ԱՂԲԻՒՐԻ» 1888 թ. II պրէմիան՝ մեր տաղանդաւոր նկարիչ Գ. Բաշինջաղեանի յայտնի «ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ ԾՈՎԱԿԸ» վիճակ կը գցվի «Աղբիւրի» բաժանորդների մէջ սեպտեմբեր ամսին, ներկայութեամբ Թիֆլիսում գտնուող բաժանորդների և հետաքրքրվողների։ «Աղթամարայ ծովակը տանող բաժանորդը, եթէ կամենայ կարող է այն թողնել խմբագրութեանս և ստանալ 100 րուբլի։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ։ Մասն առաջին. 1) Վէպեր, մանրավէպեր, զրոյցներ, առակներ, հէքիաթներ, ճանապարհորդութիւններ, կենսագրութիւններ։ 2) Բանաստեղծութիւններ։ 3) Գիտութիւն և արուեստ։ 4) Հետաքրքիր տեղեկութիւններ։ 5) Այլ և այլք։ Զ ո ւ ա ր ճ ա լ ի ք։ 6) Մանկական, Ֆրէօբէլեան, չափմատի և այլ խաղեր։ Բերումներ, Թւաբանական խնդիրներ։ Անեկդօտներ, հանելուկներ, չուտասելուկներ։ 7) Երգեր՝ ձայնագրած (նօտաներով)։ Մասն երկրորդ. 8) Կրթութեան և դաստիարակութեան վերաբերեալ յօդուածներ և տեղեկութիւններ։ 9) Առաջարկութիւններ, խորհուրդներ։ 10) Մատենախօսութիւն և նոր գրքեր։ 11) Խառն լուրեր։ 12) Պատասխաններ, յայտարարութիւններ։

«ԱՂԲԻՒՐԻ» տարեկան բաժանորդագինը 3 ր. է, պրէմիաների ծրարի համար պէտք է ուղարկել 3 հատ 7 կ. մարկաներ։ Ապառիկ ոչ ոքից չէ ընդունվում։

Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція „Агбюръ“ իսկ արտասահմանից՝ Tiflis, Rédaction du journal „Agbur“.

1—3 Խմբագիր-Հրատարակիչ ՏԻԳՐԱՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

ЗУБНЫЯ СРЕДСТВА А. ШТЕХЕРЪ
ПОДОЛЬСКІЯ ЗУБНЫЯ КАПЛИ
КОРОБКА 50 и 80 К.
ГИГІЕНИЧЕСКІЙ КОКАИНОВЫЙ
ЗУБНОЙ ЭЛИКСИРЪ
БОЛЬШ. ФЛАКОНЪ 80 К.
ГИГІЕНИЧЕСКІЙ ЗУБН. ПОРОШОКЪ
КОРОБКА 30 К.
СКЛАДЪ ВО ВСѢХЪ АПТЕКАХЪ и АПТЕК. МАГАЗ.

ՊՐՕՎԻԶՕՐ Ա. ՇՏԷԽԷՐԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ
ԱՏԱՄՆԵՐԻ ՑԱՒԻ ԵՒ ՓՉԱՆԱԼՈՒ ԴԷՄ

ՊՕԴՕԼԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱԴԵՂ ԿԱԹԻԼՆԵՐ 80 ԿՈՊ.
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՕԿԱՅԻՆԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱՅԻՆ ԷԼԻԿՍԻՐ 80 ԿՈՊ.
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԱՏԱՄՆԱՅԻՆ ՓՈՇԻ 30 ԿՈՊ.

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏ. ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ կովկասեան դեղավաճառատան, և պ. պ. Շահպարոնեանցի, Մակկէրի, Սէնչիկօվսկու և Ազմուրօվի դեղատներում. ԲԱԳՈՒԻ մէջ՝ Բէկկէրի մօտ, ՔՈՒԹԱՅԻՍՈՒՄ՝ Կօկօչեվի մօտ, ՍՏԱՎՐՕՊՕԼՈՒՄ Բրօխնօցկու մօտ և ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐՈՒՄ։ (Հ.)

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

կենսագրութիւն հանդերձ լուսանկար պատկերով

ԳՐԵՑ ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐՈՒՄԵԱՆՑ

Գինն է 40 կ.

Օտարաքաղաքացիք հատով առնելիս, ճանապարհածախսի համար ուղարկում են 10 կ. մարկա։ Տամնով առնողները ճանապարհածախս չեն վճարում։ Գաւառական քաղաքների գրավաճառները, որոնք տասից աւելի գնել կը կամենան, բացի ճանապարհածախսից, $10^0/_0$ զիջումն կունենան։ Պէտք է դիմել՝ Тифлисъ, Центральная книжная торговля, ուր բացառապէս վաճառվում են գրքերը։
1—3

Hotel Nemecki Edmunda Dziechcinskiego, Warszava, Ulica Dluga, № 31.
(Нѣмецкая гостинница Эдмунда Дзехцинскаго, въ Варшавѣ, Долгая улица, № 31).

Պ. Էդմունդ Դզեխցինսկու «ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԻՒՐԱՆՈՑԸ» Վարշավայում, գտնվում է քաղաքի կենտրօնում, գլխաւոր կառավարչական առեանների, թատրօնների և առևտրական կենտրօնական տեղերի մօտ։

90 սենեակներ, 30 կոպէկից մինչև 3 րուբլի օրական գնով։ Ռէստորան և քաղցրեղէնների խանութ։ Ճաշը 30 կոպէկից մինչև 1 րուբլի։ Կառքեր և դիլիժաններ դէպի բոլոր երկաթուղիները։ Կառքերի վարձը շատ էժան։

Գրադարան և օտար լրագիրներ՝ ձրիապէս հիւրերի համար։ «ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԻՒՐԱՆՈՑԸ», որ յաճախված է բազմաթիւ հիւրերով Թիֆլիսից և նրա շրջականերից, ստանում է այդ հիւրերի համար հայոց «ՄՇԱԿ» լրագիրը։

(Հ)

ВЫСОЧАЙШЕ Утвержденное Кавказское Товарищество торговли аптекарскими товарами въ Тифлисѣ (Графская ул., домъ бывш. Шабурова).

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԴԵՂԱՏԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ԵՒ ԲԱԳՈՒԻ ՄԷՋ։

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՐԵՐ, կովկասեան և արտասահմանեան, այս գարնանը շիշերի մէջ նոր ածվածՑԵՑԻՑ ԵՒ ՄԻՋԱՏՆԵՐԻՑ ՊԱՀՊԱՆՈՂ ՄԻՋՈՑՆԵՐ, նաւթալին, քօմֆօրա, ցեց ոչնչացնող հեղուկ, Պարսկական և Դալմաթիայի փոշի, և Բուրէլի անթեմ կոչված բոյսը։

ՕԴԸ ՄԱՔՐԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ պրօֆէսոր ԿԻՏՏԱՐԱՅԻ, կարբօլացրած փոշի երկաթի արճասպով, որպէս ամենալաւ միջոց անմաքրութեան տեղերը խտակելու համար, կարբօլեան թթւուտ, մաքրված և չը մաքրված տեսակից, խլօրային կիր, ծծումբ, երկաթի արճասպ և Մարգանեցի կրկնաթթւուտ։
76—100 (Հ.)

„НОВОЕ ОБОЗРѢНІЕ“

ВЪ 1888 ГОДУ

(ПЯТЫЙ ГОДЪ ИЗДАНІЯ)

будетъ выходить въ Тифлисѣ, какъ и въ прошлые годы, ежедневно, по нынѣшней программѣ газеты литературной, общественной и политической.

Съ 12-го ноября 1887 г. «Новое Обозрѣніе» выходитъ двумя изданіями, изъ которыхъ *первое*, вечерное, предназначено для Восточнаго Закавказья и сдается на вечерній поѣздъ желѣзной дороги, а *второе*, утренное,—для гор. Тифлиса, Западнаго Закавказья и Россіи.

Условія подписки, съ пересылкою и доставкою: на годъ 10 р., на полгода—6 р., на три мѣсяца—3 р. 50 к., на одинъ мѣсяцъ—1 р. 50 к. За границу: на годъ—17 р., на полгода—9 р. 50 к., на три мѣсяца—5 р. (Подписка принимается не иначе, какъ считая съ 1-го числа любого мѣсяца).

Объявленія: на 4-й страницѣ газеты по расчету 5 к. за строку петита или за занимаемое ею мѣсто. На первой страницѣ—15 к. за такую-же строку.

Подписка и объявленія принимаются: ВЪ ТИФЛИСѢ—въ конторѣ изданія, Головинскій просп., домъ кн. Мухранскаго; ВЪ БАКУ—въ отдѣленіи конторы, при аптекѣ Чишковскаго, на углу Барятинской и Милютинской улицъ; ВЪ КУТАИСѢ—въ отдѣленіи конторы, при книжномъ магазинѣ братьевъ Чиладзе, противъ бульвара, въ домѣ Г. Андроникова.

Иногородные адресуютъ свои требованія: **Въ Тифлисѣ, въ редакцію «Новаго Обозрѣнія».**

Редакторъ М. А. Успенскій.
Издатель кн. З. Р. Тумановъ.

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET COM.

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ.

Չորեքշաբթի, դեկտեմբերի 9-ին, ՄԻՆԳՐԷԼԻԱ (MINGRÈLIE) շոգենաւը, նաւապետ ԺԻԲՈՒԷՆ (GIBOIN) դուրս կը գնայ Բաթումից դէպի Տրապիզոն, Օրդու, Սամսոն, Կ. Պօլիս և Մարսէյլ։ Տեղեկութիւնների մասին պէտք է դիմել ընկերութեան գործակալներին. Բաթումում պ. Գարանիօնին և Թիֆլիսում պ. Րէնօին, նախկին Արծրունի գալլերէում, № 103. 4—4

EXPORTATION-IMPORTATION

CONSTANTIN P. CHÉHIANTZ

MILAN (ITALIE)

Կոնստանտին Պ. ՇԽԵԱՆՑԻ առևտրական գրասենեակը լինելով ՄԻԼԱՆ, և ունենալով ուղղակի յարաբերութիւններ Իտալիայի, Շվէյցարիայի և Ֆրանսիայի ֆաբրիկաների հետ, կընդունի յանձնարարութեամբ ապրանքներ ծախելու համար հետևեալները՝ մետաքս, բօժօժ, մետաքսի և բօժօժի մնացորդք, բուրդ, բամբակ, ցորենեղէն, նաւթ և ընդհանրապէս կովկասեան միւս ամեն տեսակ ապրանքները, որոնք ծախվում են Եւրոպայում։ Յանձնարարութեամբ կընդունի դարձեալ առնել Եւրոպայի ամեն տեսակ ապրանքներ կովկասի համար։ Ամբողջ ապրանքները ստանալուց աժան և ձեռնտու պայմաններով փող կը տայ ի հաշիւ. մանրամասն տեղեկութեանց համար գրել այս հասցէով. Monsieur Constantin P. Chéhiantz, № 18, Via Lauro, Milan, (Italie МИЛАНЪ (Италія).

Дозволено цензурою, Тифлисъ 2 декабря 1887 г. Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовская ул. д. каз.